

УДК 37.371.3

Ірина Сокол, Олена Сопіна, Ірина Свириденко

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДЕБАТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

У статті описана методика проведення дебатів «Jugend debattiert» німецько-українського проекту «Молодь дебатує». Дебати розглядаються авторами як педагогічна технологія, метою якої є розвиток в учнів умінь, навичок цивілізованої аргументованої дискусії, розвиток критичного мислення, вміння логічно й доказово відстоювати свою точку зору, навичок командної роботи та публічного виступу. У статті представлені приклади тем, вправ, які можна використовувати при підготовці до дебатів, а також критерії оцінювання для членів журі.

Ключові слова: дебати, педагогічна технологія, освітня технологія, навчання, Молодь дебатує, критичне мислення, аналіз інформації, виступ.

В статті описана методика проведення дебатів «Jugend debattiert» німецько-українського проекту «Молодежь дебатирует». Дебати розглядаються авторами як педагогічна технологія, метою якої є розвиток у учнів умінь, навичок цивілізованої аргументованої дискусії, розвиток критичного мислення, вміння логічно й доказово відстоювати свою точку зору, навичок командної роботи та публічного виступу. В статті представлені приклади тем, вправ, які можна використовувати при підготовці до дебатів, а також критерії оцінювання для членів журі.

Ключевые слова: дебаты, педагогическая технология, образовательная технология, обучение, Молодежь дебатирует, критическое мышление, анализ информации, выступление.

According to the Concept of the New Ukrainian School, modern education requires new methods of teaching based on cooperation, involving students into joint activities, that will promote their socialization and successful reliance of social experience. The article describes the methodology of conducting debates «Jugend debattiert» of the German-Ukrainian project «Young people are debating». According to the method, two sides are involved: Pro and Contra. Those who give all participants the opportunity to engage in discussions as much as possible, contributes to the productivity of the debate, «promote debate forward» as much as possible, giving an opportunity for deep and versatile coverage of the problem, are becoming the winners. Debate is considered by the authors as a pedagogical technology, the purpose of which is to develop students' skills, skills of civilized reasoned discussion, development of critical thinking, ability to defend their point of view logically and demonstrably, teamwork skills

and public speaking. The article presents examples of topics, exercises that can be used in training for debate, as well as evaluation criteria for jury members.

Keywords: *debates, pedagogical technology, Educational technology, training, Youth debates, critical thinking, information analysis, strokes.*

На сьогодні Україна знаходиться в процесі реформування освіти. Змінюються не лише державні стандарти, навчальні програми, а й саме ставлення до освітнього процесу. В центрі освіти стоять не лише предметні знання, а й розвиток всебічно розвиненого, творчого, активного випускника. Навчальні заклади повинні надати всі можливості для розвитку ключових компетентностей учня.

Згідно Державного стандарту базової й повної загальної середньої освіти ключові компетентності – це спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності й належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів [2]. До ключових компетентностей, згідно Державного стандарту [2], належить вміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності. Рекомендації Європейського парламенту та Європейської ради визначили такі ключові компетентності: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та основні компетентності у природничих і точних науках; цифрова компетентність; навчання вчитись; соціальна і громадянська компетентність; почуття ініціативності та взаємодії; культурна впевненість і самовираження [7].

Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя [3, с. 10].

Перед освітою середньої школи постає завдання побудови освітнього процесу в чіткому взаємозв'язку з досягненням компетентностей, що задаються державним стандартом. Це в свою чергу актуалізує потребу впровадження сучасних методик, технологій, форм та засобів навчання, які зможуть допомогти вчителю навчати, розвивати та виховувати сучасну особистість.

На думку багатьох вчених (Т. Крамарова, Є. Орешина, Сун Лей, Д. Стейнберг, А. Шнайдер, М. Шнурер, О. Фрілі, В. Фостер, О. Франківська та ін.) такою сучасною педагогічною технологією може виступити технологія дебатів.

Використання дебатів у професійній діяльності вчителя розглядає багато науковців: дебати як мовний жанр у професійній діяльності вчителя (Н. Волошина); методика навчання обговоренню проблеми в формі дебатів

(Є. Орешина); дебати як засіб формування комунікативної компетентності педагогів в умовах підвищення кваліфікації (О. Калінкіна); формування комунікативно-мовної компетенції школярів засобами дебатної технології (Нежурина Н.); використання дебатів у класі та позакласній роботі (Шнайдер А., Шнурер М.; розвиток критичного мислення (Д. Стейнберг, О. Фрілі) та інші.

Мета статті: описати методiku проведення дебатів «Jugend debattiert» німецько-українського проекту «Молодь дебатує».

Є. Орешина в своїх дослідженнях надає таке визначення дебатів: «...обмін думками між двома групами, що представляють протилежні точки зору на задану проблему, заснований на залученні способів аргументації й логічно побудованих висловлюваннях учасників, з метою визначення істини, тобто точки зору, прийнятої всіма або більшістю учасників, або суддями, після закінчення дебатів, у процесі якого учні вдосконалюють інтерактивні вміння» [6]. Сун Лей надає таке визначення: «...командно-рольова інтелектуальна гра, у якій учасники доводять свою позицію і спростовують позицію опонентів у строго визначеному правилами форматі, який характеризується вимогами до ролей спікерів, тривалості та порядком їх промов, специфікою змісту обговорення. Учасники дебатів обговорюють проблему і врегульовують розбіжності, використовуючи способи аргументації та послідовне логічне обґрунтування своєї точки зору, у тому числі й спираючись на висловлювання опонента» [8].

А. Шнайдер зазначає: «...дебати – це міцна інноваційна технологія, яка захоплює, стимулює учнів, допомагає їм у навчанні, заохочує взяти на себе відповідальність за власне навчання» [4].

Аналізуючи наукові праці, можна виділити різні види дебатів [4–9]: дебати Карла Поппера; парламентські дебати; дебати Лінкольна-Дугласа; дебати за методикою Jugend debattiert; модифіковані дебати; командні та індивідуальні дебати; академічні дебати; Інтернет-дебати; змагальні дебати; навчальні дебати; публічні дебати та ін.

Ініціатива «Молодь дебатує» стартувала в Україні у 2016 році та спрямована на розвиток комунікативних навичок та критичного мислення молоді через навчання не тільки грамотно відстоювати власні погляди, але й поважати позицію співрозмовника, дискутуючи на суспільно важливі теми.

Проект реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини, за методичної підтримки Jugend debattiert, а також у німецько-українському партнерстві Sonnenberg KREIS e.V та громадською організацією «EdCamp Ukraine». У 2016 році відбувся пілотний етап проекту на базі 8-ми шкіл Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської, Харківської областей.

Методика «Jugend debattiert»

Найважливішим аспектом у методиці «Jugend debattiert» є те, що, начебто «граючи за себе», учасникам/-цям необхідно також уміти

працювати в команді – не лише переконувати у власній позиції, а й дослухатися до думки інших.

Перемагають не ті, хто найактивніше висловлюється, а ті, хто дає можливість усім дебатантам/-кам максимально долучитися до обговорення, сприяють продуктивності дискусії, максимально «просувають дебати вперед», даючи можливість глибокого й різностороннього висвітлення проблеми.

Участь у дебатах беруть чотири особи: двоє представляють позицію «PRO» («за») і двоє – позицію CONTRA («проти») (рис. 1). Усі четверо заздалегідь готують і аргументи «за», і аргументи «проти», дізнаючись про свою позицію за 30 хвилин до дебатів під час жеребкування.

Рис.1. Учасники дебатів

Тема завжди формулюється за логікою «чи варто щось заборонити / дозволити, зробити / залишити незмінним тощо» із визначенням місця та термінів пропонованих змін, наприклад, «Чи варто заборонити мобільні телефони в українських школах із 2017 року?».

Приклади тем, які були використані в пілотному етапі:

- **Шкільний етап:** Чи всім українцям потрібна вища освіта?
- **Регіональний етап:** Чи необхідно заборонити торговельні та/або розважальні заклади на території природничих і культурно-історичних пам'яток Запорізької області?
- **Півфінал:** Чи потрібно запровадити сортування побутового сміття в Україні з 2018 року?
- **Фінал:** Чи потрібно запровадити 12-річну освіту в Україні з 2018 року?

А. Шнайдер, М. Шнурер. пропонують такі варіанти тем для шкільних дебатів [4]: реклама знижує якість життя; мода – це мистецтво; сильна диктатура краща за слабку демократію; імміграція – це зло; усі держави мають вжити заходів для попередження глобального потепління та інші.

На схемах 2 та 3 представлені основні етапи підготовки та проведення дебатів за методикою «Jugend debattiert»:

Рис.2. Етапи дебатів

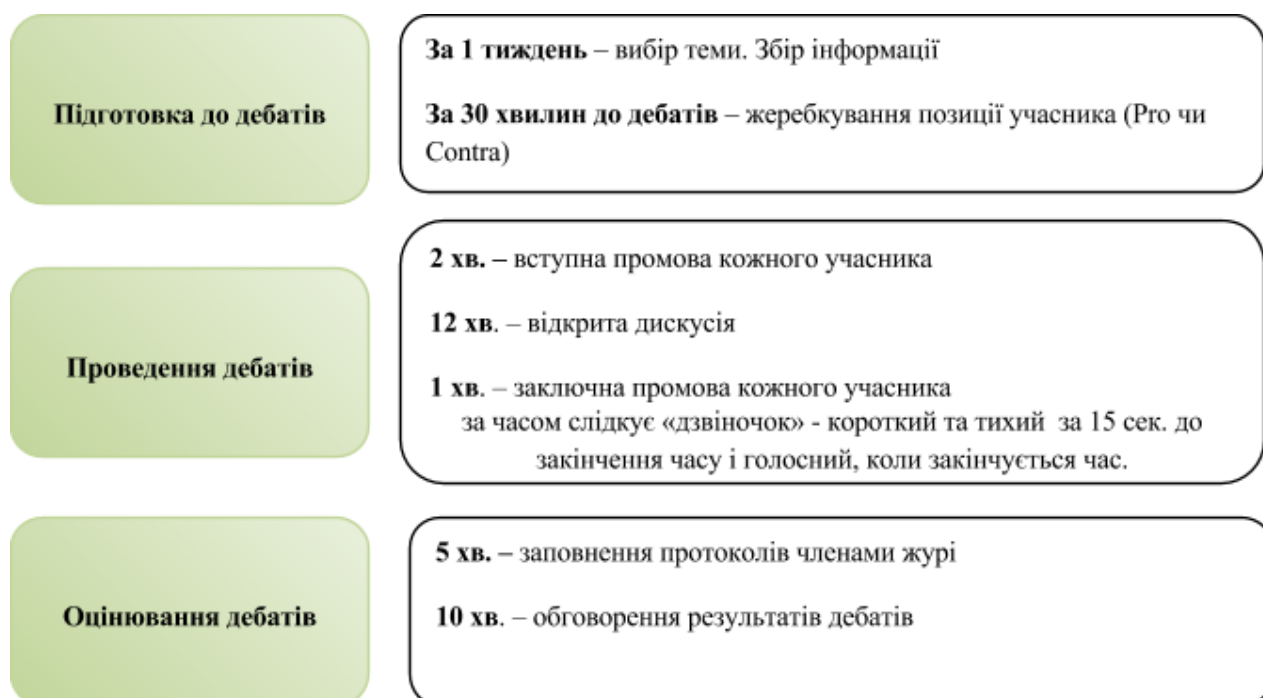

Рис.3. Основні етапи підготовки та проведення дебатів

Мета дебатів за цією методикою – не переконати всіх присутніх в одному правильному рішенні, а максимально висвітлити проблемне питання з різних сторін, щоб кожна людина могла сама для себе зробити виважені висновки.

Хто переможе – визначає журі, яке також проходить навчання спеціальній методиці оцінювання. Остання має чіткі критерії та розроблена таким чином, щоб максимально знівелювати суб'єктивність.

Оцінюються: вступний раунд, відкрита дискусія, завершальний раунд. У таблицях 1 та 2 представлені критерії оцінювання дебатів.

Значущими в описаній методиці є не лише самі дебати, а й підготовка до них. Так, вчитель може використовувати різні вправи для розвитку важливих вмінь та навичок: робота в команді; вміння шукати, аналізувати та систематизувати інформацію; вміння виділити головне, оперувати фактами тощо.

Таблиця 1

Критерії оцінювання дебатів

Сила переконання	Уміння вести розмову	Пункти
В кожному аспекті переконливо обґрунтовує погляд на найважливіше, сприяє прогресу в дебатах	Уважно слухає, задає питання, рефлексує сказане, продовжує думки інших	5
Все добре обґрунтовує, аргументи вагомі	Уважно слухає, робить хороші зв'язки	4
Частково слабкі, частково хороші аргументи	Частково слухає, зазвичай враховує думки інших	3
Позиція частково обґрунтована, більшість аргументів слабкі	Зазвичай слухає, іноді реагує на інших	2
Майже тільки переконання, позиція майже не обґрунтована	Мало слухає, майже не говорить з партнерами	1
Позиція абсолютно незрозуміла, не обґрунтована	Зовсім не слухає, не бере участі в розмові	0

Таблиця 2

Критерії оцінювання дебатів

- зоровий контакт - аргументація - структура - темп мовлення - мова тіла - вибір слів - правила - активність, присутність	Вступний раунд:	1.
- пропозиції/ визначення - виконання ролі - заключне речення	Вступна промова:	2.
- зв'язки - тривалість виступів - дискусійні рівні	Вільна дискусія:	3.
- виваженість аргументів - заключна пропозиція	Заключний раунд:	4.

Приклади вправ:

«Вчимося ставити запитання». Пояснення: обирається тема, наприклад, «Чи слід проводити зовнішнє незалежне оцінювання після 9 класу?». Кожен з учасників має задати питання, що саме його/її цікавить у цій темі. Наприклад, «Мені цікаво, чи залишиться обов'язковою державна підсумкова атестація в школі?», «Мені цікаво, яким чином вплинуть результати ЗНО на подальше навчання?», «Мене цікавить, чи можливо буде продовжити навчання в школі, якщо результати ЗНО будуть низькими?».

«Знаходимо «за» і «проти». Пояснення: учасники під час підготовки до дебатів не знають, яку позицію вони будуть захищати в дебатах, тому

важливо розглянути тему з різних боків, перш за все визначити, чому саме це питання є важливим. Для цього учням необхідно спроектувати майбутній результат, проаналізувати, які зміни відбудуться, коли це питання вирішиться. Для цього потрібно знайти аргументи, які говорять чи на користь, чи проти.

«Мікро-дебати». Пояснення: учасники грають за тими ж правилами та структурою дебатів, але з меншою часовою тривалістю. Наприклад, у вступній та заключній промовах учасники говорять лише по три речення, які містять питання, пояснюють причину та дають відповідь. Вільна дискусія триває 3 хв., тому учасники мають наводити аргументи чітко й коротко, щоб дати змогу висловитися кожному.

«Робимо висновки». Пояснення: аналізуємо тему, що потребує змін, та причини, які говорять на користь та проти цього питання. Коли учасники озвучують головну причину, кожен має зробити висновок, що саме потрібно зробити для вирішення питання. Для того щоб висновок був ґрунтовний, необхідно проаналізувати аргументи протилежної сторони та визначити, який аргумент є вирішальним.

«Оцінюємо джерела». Пояснення: при підготовці до дебатів учні повинні опрацювати різні джерела інформації, оцінюючи надійність джерела, достовірність фактів, застарілі аргументи та ін.. Як приклад, вправи на оцінювання джерел інформації. Можна опрацювати та проаналізувати різні тематичні статті за критеріями: чи є інформація про автора? Чи вірні числа (статистичні дані тощо) представлені в статті? На які джерела посилається автор? та інші.

Дебати можуть використовувати вчителі будь-яких предметів для досягнення навчальних та виховних цілей. Метою дебатів є розвиток в учнів умінь та навичок цивілізованої аргументованої дискусії, розвиток критичного мислення, вміння логічно й доказово відстоювати свою точку зору, навичок командної роботи та публічного виступу.

Перспективами подальших розвідок з даного напрямку дослідження вбачаємо розширення мережи навчальних закладів, залучених у проект; запрошення більшої кількості учасників; створення спеціальних вправ для розвитку необхідних вмінь та навичок дебатуючих; використання цієї методики у навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горелова Л. Н. Дебаты как учебная игра в Вузе / Л. Н. Горелова, Г. Н. Кораблева // Киберленинка : [сайт]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/debaty-kak-uchebnaya-igra-v-vuze>
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>, вільний. – Назва з екрана.

3. Концепція нової Української школи [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіційний веб-портал]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>, вільний. – Назва з екрана.
4. Навчання через дебати: різноманіття поглядів: адаптований переклад з англ. / А. Шнайдер, М. Шнурер; за заг. ред. О. І. Пометун; пер.: Г. Гупан, Т. Клекота – К., БФ «Вчителі за демократію та партнерство», 2009. – 320 с.
5. Нежурина Н. Ю. Формирование коммуникативно-речевой компетенции школьников посредством дебатной технологии: автореф. дис. на соискание уч. Степени канд.пед.наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. Ю. Нежурина. – Воронеж, 2016. – 24 с.
6. Орешина Е. Е. Методика обучения обсуждению проблемы в форме дебатов : дис. на соискание уч. степени канд.пед.наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (по областям и уровням образования)» / Е. Е. Орешина. – Тамбов, 2008. – 187 с.
7. Рекомендації європейського парламенту та європейської ради щодо ключових компетентностей ціложиттєвої освіти (2006/962/ЕС). [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [офіційний веб-портал]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_975, вільний. – Назва з екрана.
8. Сун Лей Формирование социально-личностных компетенций студентов посредством технологии «Дебаты» : автореф. дис. на соискание уч. степени канд.пед.наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Лей Сун. – Москва, 2013. – 24 с.
9. Hielscher Frank / Kemmann, Ansgar / Wagner, Tim: Debattierenunterricht, 4. Auflage, Berlin: Seelze : Kallmeyer, 2010, 80 S., ISBN 978-3-780-01070-4